

НАПРЯМИ ІНТЕГРАЦІЇ У СУЧАСНИХ ВИМІРАХ ОСВІТИ

УДК 378.013 (330)

Іванченко Є. А.

В статтє описаны результаты теоретического исследования направлений интеграции в современном образовательном пространстве высшей школы.

Ключевые слова: интеграция, направление интеграции, процесс интеграции, социальная интеграция, социализация, территориальная интеграция.

The article described the results of theoretical research of integration's direction in modern educational space of high school.

Keywords: integration, integration's direction, integration's process, social integration, socialization, territorial integration.

Серед пріоритетних напрямів освіти окреме місце займають інтегративні процеси, серед яких: інтеграція до європейського та світового освітнього просторів; інтеграція вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації, наукових установ і підприємств для забезпечення високої якості вищої освіти та професійної мобільності випускників вищих навчальних закладів на ринку праці; інтеграція науки і освіти задля модернізації системи освіти, що засвідчено в Національній доктрині розвитку освіти в Україні.

У вітчизняній та світовій педагогіці накопичено значний досвід досліджень проблем інтеграції, як-от: теоретико-методологічних основ інтеграції (М. Берулава, С. Гончаренко, В. Загвязинський, І. Козловська, О. Сергєєв, М. Чапаєв), особливостей інтегративних процесів у професійно-технічній школі (Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Нічкало), взаємозв'язків інтеграції та диференціації (Л. Дольнікова, В. Моргун), психологічних аспектів інтеграції (М. Іванчук, В. Семиченко), проблем розробки інтегрованих курсів (К. Гуз, Л. Лук'янова, В. Сидоренко, Н. Талалуєва), інтеграції теоретичного та виробничого навчання (Т. Якимович), інтегративний підручник (І. Ключковська, І. Богданова) тощо.

Сучасний стан проблеми інтеграції пов'язаний з історією її розвитку, яка послідовно проходила етапи комплексного навчання, міжпредметних зв'язків, системи інтегрованих курсів, підіймається на рівень інтеграції в системі вищої професійної освіти задля забезпечення формування в майбутнього фахівця цілісної картини світу в усьому різноманітті його зв'язків, входження молодшої людини до світової спільноти зі збереженням її національної ідентичності.

Враховуючи всі аспекти поняття інтеграції, в межах нашого дослідження визначимо її як ефективне та гнучке цілеспрямоване з'єднання елементів довкілля або навчально-виховного простору для оптимізації професійної підготовки майбутніх фахівців, що забезпечує цілісність й інформативну ємність знань та гармонійний розвиток особистості студента.

Розрізняємо *внутрішню* та *зовнішню* інтеграцію. Зовнішня інтеграція виявляється на рівні керування навчально-виховним середовищем, а внутрішня — на рівні організаційно-методичного забезпечення навчально-виховного середовища та психолого-педагогічному рівні.

Метою статті є розкриття напрямів інтеграції у сучасних умовах вищої школи, що, на жаль, не виступило до цього часу предметом окремого дослідження.

Узагальнення досвіду навчальних закладів України дозволило виокремити зовнішні інтегративні процеси в професійній підготовці майбутніх фахівців, що представлено напрямками інтеграції, які, на нашу думку, є важливими для сучасної освіти. Прояв напрямів інтеграції спостерігається на рівнях: *керування навчально-виховним середовищем (макрорівень)*: інтеграція наукових знань (зв'язок із загальнонауковими законами розвитку, іншими науками); соціокультурна інтеграція; територіальна інтеграція; *методичного забезпечення навчально-виховного середовища (мезорівень)*: міжпредметна інтеграція (міжпредметні зв'язки); інтеграція теоретичного та виробничого навчання; *психолого-педагогічному (мікрорівень)*: інтеграція знань, практичних умінь, навичок, якостей, досвіду професійної та соціальної діяльності.

Розподіл за макро-, мезо- та мікрорівнями визначається масштабами та джерелом інтеграції:

- макрорівень (рівень керування навчально-виховним середовищем) - інтеграція існує та об'єктивно впливає на процес формування навчально-виховного середовища поза нашим бажанням чи небажанням як виток із процесів глобалізації, інформатизації та комерціалізації світового суспільства;

- мезорівень (рівень організаційно-методичного забезпечення навчально-виховного середовища) - інтеграція існує і суб'єктивно впливає на процес формування навчально-виховного середовища залежно від бажання чи небажання професорсько-викладацького складу як виток із макрорівня та кваліфікації викладачів, їхнього бажання підвищувати свій професійний рівень, упроваджувати інновації тощо;

- мікрорівень (психолого-педагогічному рівень) - інтеграція існує суб'єктивно як виток із мезорівня шляхом інтеграції різного знання свідомістю студента та приводить до появи нового знання, виявляє вплив зовнішніх чинників, які є показниками інтегративних процесів, на внутрішні якості, потреби особистості.

Слід окреслити й засоби інтеграції, які не є предметом даної статті, але є важливими для сприйняття наведеної далі схеми, а саме:

- для переводу зовнішніх інтегративних процесів (зовнішня інтеграція на рівні керування навчально-виховним середовищем) до навчально-виховного середовища (у внутрішню інтеграцію на рівні методичного забезпечення навчально-виховного середовища): залучення досвіду різних наукових шкіл у процес навчання фахівців (вітчизняного та зарубіжного досвіду); застосування інформаційних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; поєднання „безкоштовної” освіти для всіх та платних послуг за вибором студентів або батьків;

- для переводу внутрішніх інтегративних процесів навчально-виховного середовища (внутрішню інтеграцію на рівні методичного забезпечення навчально-виховного середовища) до свідомості майбутнього фахівця (внутрішню інтеграцію на психолого-педагогічному рівні): застосування інноваційних технологій в освіту майбутніх фахівців; взаємодія суб'єктів навчально-виховного середовища.

Враховуючи визначення інтеграції та особливості її зовнішніх та внутрішніх проявів у сучасних вимірах освіти, схема її напрямів та засобів набуває вигляду, поданому на рис.

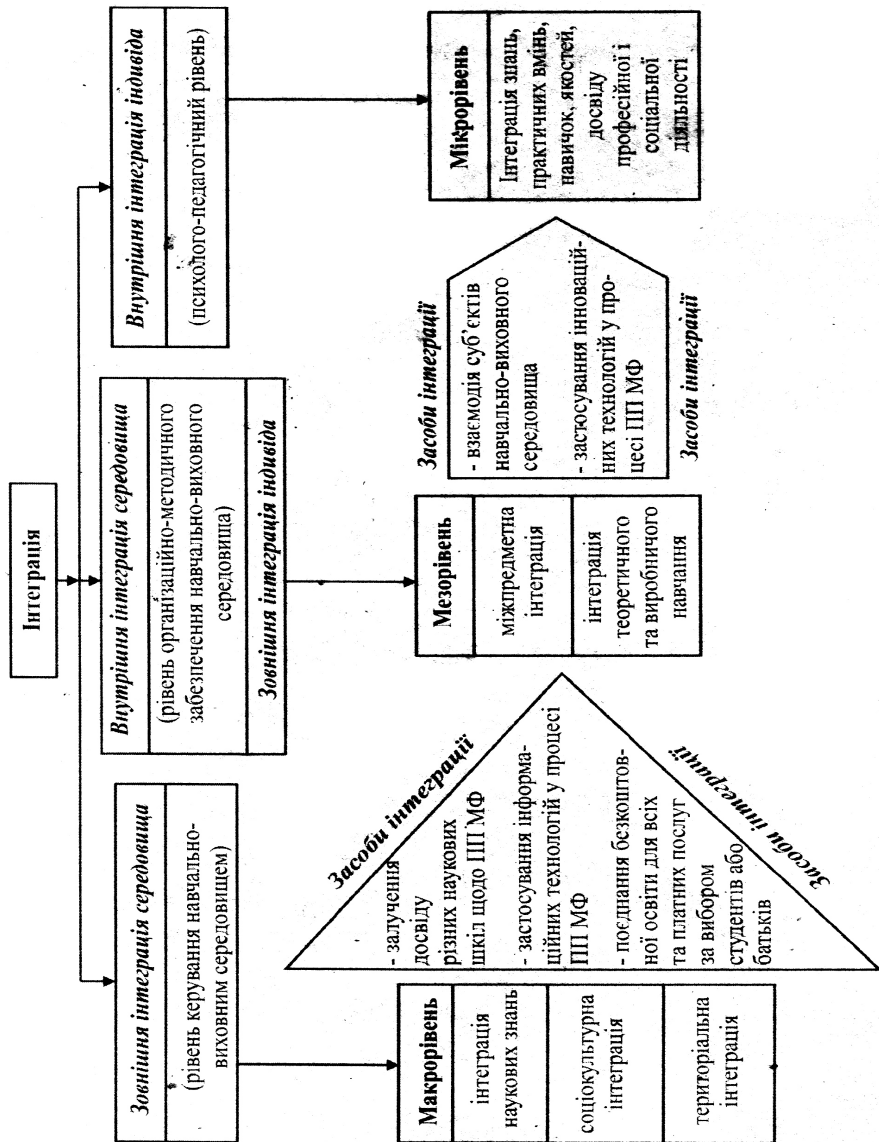

Рис. Схема напрямів та засобів інтеграції

Розглянемо особливості прояву інтегративних процесів у професійній підготовці фахівців. Спочатку звернемось до зовнішніх інтегративних процесів.

Інтеграція наук і наукових знань природно впливає з процесів матеріальної єдності світу [10]. Це відображається в основних ознаках єдності світу: подібність складу, властивостей та структур функціонування й розвитку об'єктів; різноманітність зв'язків і взаємодій між різними рівнями організації та предметними галузями явищ; існування процесів взаємного та зворотного перетворення одних матеріальних утворень і станів у інші; спільність походження, генетична єдність чи тотожність явищ того або іншого рівня; можливість явищ певного рівня підкорятися не лише законам цього рівня, а й усім законам рівнів, які лежать нижче [5].

Об'єктивна єдність світу передбачає предметну та методологічну єдність пізнання природи і суспільства, принципову єдність логічної структури природничих та соціальних наук, а також дає можливість використовувати загальнонаукові закони, що охоплюють усі сторони дійсності, і мають універсальне значення, під час формування професійної підготовки фахівців.

Бурхливий розвиток інтегративних взаємодій наук веде до появи якісно нового типу пізнання, яке знаходить відображення в загальнонаукових поняттях, категоріях, підходах тощо. Виникають нові умови для здійснення багатоаспектних комплексних досліджень. Це надає імпульси до формування та затвердження специфічного для нашої епохи способу мислення, який перетворюється на стиль наукової роботи. Водночас багатомірне розуміння дійсності й розкриття таких її якостей, як упорядкованість, інтегративність та цілісність, не зміщують на другий план проблему внутрішньої логічної структури та організації окремих наук, оскільки без її вірного розв'язання уповільнюються і міжнаукові взаємодії [8].

Філософи вважають, що необхідність у дидактичній інтеграції наукових знань зумовлена, зокрема, інтеграцією природничих, технічних і суспільних наук. Існує досить аргументована точка зору провідних філософів (В. Готт, Б. Кедров та ін.), що в майбутньому інтеграційні процеси будуть мати перевагу над диференціацією наукових знань. Це пов'язано з тим, що нині майже всі найважливіші проблеми розвитку суспільства набувають комплексного характеру, тобто їх розв'язання здійснюються з використанням досягнень різних наук (Р. Гуревич, Ю. Ковальов) [4].

Під інтеграцією наукових знань розуміють процес взаємопроникнення структурних елементів різних галузей знання, що супроводжується зростанням їх узагальненості та комплексності, ущільненості та організованості [4]; взаємопроникнення знань однієї наукової галузі в іншу, внаслідок якого виникає якісно нове знання більшої інформаційної ємності [3, с. 7].

Тенденції до інтеграції наукових знань, на думку Р. Гуревича та Ю. Ковальова, зумовлюють необхідність докорінних змін у свідомості людей, характері їхньої діяльності та підготовці кваліфікованих кадрів у системі професійної освіти, адже їм доведеться працювати в умовах технологій майбутнього.

Відтак, інтеграція наук і наукових знань проявляється у професійній підготовці майбутніх фахівців у вигляді взаємопроникнення структурних елементів різних галузей знання.

Останнім часом загострилася проблема *соціокультурної інтеграції*, підґрунтям якої виступила криза соціального життя людей, що охопила нашу планету наприкінці XX – початку XXI століть. Джерелом соціокультурної інтеграції, на думку В. Беха, є саморозгортання атрибутивних властивостей людини, а саме - спонтанне зростання потужності її інтелекту [1, с. 9]. Автор вважає, що з появою смислових полів, котрі утворили навколо нашої планети ноосферу, яка самозберігається і самовідтворюється, виникла нова системна якість соціального світу – здатність його елементів або соціальних підсистем до інтеграції в єдину надсистему, участь у створенні якої бере все населення планети.

За дослідженням Ю. Бех, соціокультурна інтеграція – це „природний процес, необхідна умова самого існування і функціонування соціальної спільноти, що відбиває єднання, момент злагоди, гармонії, динамічного стану координації відносин і процесів даної спільноти” [2, с. 137]. Соціокультурна інтеграція несе у собі ефект встановлення якісно нової онтології соціального світу і в такий спосіб структурує Всесвіт. Людина починає кволювати, але невідворотно впливати на Всесвіт. Вона зменшує його ентропію і нарощує негентропійний потенціал [1, с. 30].

Одним із способів залучення людини до соціокультурної інтеграції В. Бех вважає підключення її до загального інформаційного поля спільноти – егрегору [1, с. 12]. Засобами такого залучення є навчання, спілкування, виховання. В такій ситуації система освіти не може залишатися байдужою до процесів соціокультурної інтеграції і має врахувати це явище у професійній підготовці майбутніх фахівців.

Процес соціокультурної інтеграції відбувається шляхом соціального розвитку індивіда, під яким В. Піча розуміє процес засвоєння людиною особистісних якостей на різних етапах її існування.

За іншим трактуванням, соціальний розвиток – це процес інтеграції індивіда в суспільство шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на засадах яких формуються соціально значущі риси особистості (О. Ковальов). Цей розвиток є двоєдиним процесом, який включає соціалізацію, тобто засвоєння, інтеріоризацію суспільних відносин, та індивідуалізацію – індивідуальний, притаманний лише цій особистості спосіб засвоєння відносин, у процесі якого розвиваються її індивідуальні якості, інтелект, світогляд, воля, моральні ідеали, естетичні смаки, творчі потенції. На це звертає увагу Т. Парсонс, зауважуючи, що основний характер структури окремої особистості формується у процесі її соціалізації на основі систем соціальних об'єктів, з якими вона мала зв'язок упродовж свого життя, включаючи, зрозуміло, культурні цінності та норми, що інституційовані в цих системах.

Соціалізацію також розглядають як процес і результат включення людини, що зростає, у суспільство завдяки засвоєнню їй більш або менш активному відтворенню особистістю соціального досвіду, історично накопиченої культури (Б. Бім-Бад та О. Петровський); як процес формування соціальних якостей, цінностей, знань і умінь, завдяки яким людина стає активним і повноцінним учасником соціальних зв'язків, інститутів і спільнот (С. Тьоміна та ін.); процес входження (включення) індивіда в соціум, що породжує зміни

в соціальній структурі суспільства та в структурі особистості (В. Піча); складний процес засвоєння соціальних ролей і культурних потреб, який розпочинається з раннього дитинства, триває протягом усього життя людини і завершується з її смертю (Т. Кравченко).

Особистість є суб'єктом соціального розвитку, і, що не менш важливо, активним суб'єктом саморозвитку, в тому числі самовиховання. Тому говоримо не тільки про важливість засвоєння соціального досвіду індивідом, а й розглядаємо його як активного суб'єкта соціалізації. Необхідно відзначити, що соціальний розвиток – це безперервний процес, який відбувається протягом усього життя людини і ніколи не може бути „завершеним” [7, с. 100].

Раніше ми визначили соціальний розвиток як процес інтеграції індивіда в суспільство. Цей процес є нелінійним та проходить у двох напрямках: горизонтальному та вертикальному. Горизонтальний напрям визначає інтеграцію „дім – сусіди – місцева соціальна сфера”. Вертикальний напрям визначається різноманіттям соціальних ролей, що виконує людина на окремих етапах життєвого шляху.

Саме вертикальний напрям інтеграції забезпечує освіта, починаючи із початкової школи. На всіх етапах навчання відносини „той, хто навчає – той, хто навчається” відображають відносини „суспільство – індивід”, а ситуація в колективі тих, хто навчається, відзеркалює ситуацію в суспільстві. Практично весь Всесвіт згортається до меж навчального закладу, бо більшість часу діти і молодь проводять саме там. Отже, суспільний досвід, здобутий упродовж освіти, визначає місце, яке посіде індивід у суспільстві: зможе бути людиною Всесвіту з цілісними уявленнями та навичками міжособистісних інтелектуальних взаємодій або буде воювати з усім світом, замикаючись у власній оболонці; зможе застосовувати свої знання у процесах розвитку суспільства, своєчасно отримувати й аналізувати інформацію щодо невідповідності між складовими соціального організму або спільнота буде занепадати від низького рівня його соціального інтелекту; буде толерантним до інших релігій, культур або буде агресивним до будь-яких елементів культури, соціальних норм і цінностей, що відрізняються від його власних.

Говорячи про індивіда як людину Всесвіту, не слід забувати, що для абсолютної більшості населення планети національна ідентичність зберігає велике значення. Отже, не слід забувати про традиційну роль освіти у зміцненні національної самобутності, адже національна своєрідність освіти є важливим атрибутом державного суверенітету.

На етапі шкільного навчання у середовищі соціального розшарування виникає низка психологічних проблем – напруженість взаємин, конфлікти тощо, зумовлені зануренням учнів в інформаційний простір, де пропагується насильство, цинізм, злочинність, сексуальна розбещеність. Отже, в навчальному закладі має бути створено середовище, де вчитель стає посередником між особистістю та соціальним досвідом учня, і має погасити негативний вплив інформаційного суспільства. Мають бути надані первинні уявлення про зміст позитивного соціального досвіду.

Коли студент навчається у вищому навчальному закладі, здобуває професійну освіту, то відносини „викладач – студент” відображають відносини „суспільство – студент”. Процеси демократизації в суспільстві зумовлюють

процеси демократизації освіти. Здійснюється перехід від авторитарного до демократичного стилю управління в освіті. З одного боку, викладачі розуміють, що в сучасному світі засвоєння знань студентами неефективне за умов авторитарного процесу навчання. Це пов'язано з утратою викладачем функції „транслятора” знань і його переходом у якісно новий стан: керівника, координатора, консультанта, співпрацівника. З іншого боку, студенти ефективно працюють тільки в умовах вільної творчості та рівних відносин до них з боку викладачів.

У зв'язку із входженням нашої країни до єдиного європейського освітнього простору у професійній підготовці з'явилася тенденція до *територіальної інтеграції*, що стає можливою в умовах створення єдиного світового господарства та дозволяє студентам змінювати навчальний заклад, обираючи його за своїми смаковими вподобаннями, що, у свою чергу, дає змогу обирати наукову школу, яка дає найкращу освіту.

Територіальна інтеграція є процесом господарсько-політичного, національного і міждержавного об'єднання регіонів, країн на базі розвитку глибоких ustalених взаємозв'язків і розподілу праці. Вона може охоплювати різні економічні, політичні та соціальні суб'єкти. І якщо мета територіальної економічної інтеграції – зближення національних економік і забезпечення спільного вирішення економічних завдань, то мета територіальної освітньої інтеграції є орієнтація на створення інтегрованої й уніфікованої системи вищої освіти, де пересування студентів та наукових працівників буде вільним, що забезпечуватиметься однаковістю та взаємовизнанням дипломів. Територіальна інтеграція об'єктивно зумовлена поглибленням міжнародного розподілу праці, інтернаціоналізацією капіталу, глобальним характером науково-технічного прогресу і підвищенням відкритості національних економік.

Територіальна інтеграція виходить далеко за межі суто економічного явища. Вона вводить до гри ідею соціального зв'язку і солідарності, усвідомлення індивідами та групами їх належності до спільноти. Територіальна інтеграція – це вкрай складний феномен, який включає всю сукупність соціального життя.

Далі розглянемо внутрішні інтегративні процеси на рівні методичного забезпечення навчально-виховного середовища.

Міжпредметна інтеграція у професійній підготовці виступає у вигляді міжпредметних зв'язків. Цьому питанню було присвячено чимало досліджень, то зараз тільки зауважимо, що системне використання міжпредметних зв'язків виробляє в тих, хто навчається, уміння критично осмислювати матеріал, що вивчається. Новий матеріал студенти порівнюють із тими знаннями, які їм відомі, зіставляють їх, аналізують, додають із відомого раніше, і ця активна свідома діяльність з узагальнення нового під впливом раніше відомого із суміжних дисциплін сприяє більш повному засвоєнню програмного матеріалу.

Отже, використання міжпредметної інтеграції, окрім вирішення проблем забезпечення відтворення у свідомості студентів цілісної картини світу та подолання суперечності між зростаючим обсягом „суми знань” та обмеженим обсягом навчального часу, передбачає таку організацію інформаційного простору знань, яка б дозволила відійти від вузької спеціалізації, дроблення дис-

циплін і забезпечила б поєднання аналітичного мислення та бачення дисципліни в цілому, а також забезпечила б глибину загальнофілософських, загальнокультурних і спеціальних знань.

І другий напрям інтеграції – *інтеграція теоретичного та виробничого навчання* створює умови для оволодіння виробничими процесами, соціально-економічними, науково-технічними та професійними знаннями, передовим досвідом; виховання конкурентоспроможного фахівця, підготовленого до різноманітної діяльності. Її основу складають загальноосвітні, загальнотехнічні та спеціальні знання, професійні вміння та навички. Зміщення акцентів у бік виробничого навчання надасть можливості майбутнім фахівцям зменшити період адаптації до своєї професійної діяльності, який витрачається на те, щоб, спираючись на здобуті під час навчання знання та вміння, самостійно знайти раціональні засоби розв'язання типових виробничих завдань. Не маючи уявлення про повний зміст діяльності в конкретних умовах, фахівець змушений діяти методом проб і помилок, або часто звертатися за допомогою. Чим більше часу буде виділено на виробниче навчання, тим більш органічно випускники будуть себе почувати на робочих місцях та швидше просуватися кар'єрними сходами.

Б. Данилишин та В. Куценко визнають роль тісної взаємодії освіти, науки і роботодавців у процесі переходу на конкурентоспроможну економіку. Т. Орнатовський та Я. Фігурський головною тенденцією професійної освіти вважають інтеграцію навчання і виробництва на підставі навчально-виробничих завдань. За дослідженням В. Харбет інтеграція освітньої та виробничої систем відбувається через інтеграцію змісту професійної підготовки тих, хто навчається, як компонента дидактичної системи професійного навчання, зі складом робіт виробничого процесу.

Професійна підготовка на основі інтеграції теоретичного та виробничого навчання сприяє забезпеченню професійної компетентності майбутніх фахівців, формуванню в них готовності до самостійного застосування комплексу знань у вирішенні типових і нетипових виробничих завдань, слугує поліпшенню підготовки кадрів як головної продуктивної сили в контексті вимог Болонської декларації.

Останнім часом ми знову зустрічаємось із проблемою протиріччя між необхідністю передачі та засвоєння у процесі професійної підготовки об'єму інформації, що постійно зростає, та фізичними можливостями студента і викладача; між засвоєними теоретичними знаннями та потребами реального життя у професійних уміннях та навичках. Отже, необхідно змінювати пріоритети в освіті, переміщуючи акценти зі знань на *інтеграцію знань, практичних умінь, навичок, якостей, досвіду професійної та соціальної діяльності*.

При цьому під знаннями розуміємо узагальнений досвід людей, який науково відтворює об'єктивний світ у всіх взаємопов'язаних явищах і фактах, поняттях та закономірностях; під професійними вміннями – практичні професійні дії, які той, хто навчається, може здійснювати на основі отриманих знань; під навичками – професійні вміння, які доведено до автоматизму.

Психологічні передумови інтеграції знань у процесі навчання становлять принципи єдності свідомості та діяльності (О. Марушак). Повноту і цілісність

знань, об'єктивне відображення довкілля у свідомості людини забезпечує найбільш складна різноманітність зв'язків психологічних процесів – міждисциплінарні, інтегровані асоціації.

Сутність проблеми інтеграції знань базується на існуючому протиріччі: Всесвіт – цілісний, а система знань про нього такої цілісності не має, ані в масштабах людини, ані в масштабах суспільства загалом. Це зумовлено трьома причинами: 1) відсутністю цілісності в масштабах суспільства як наслідок еволюції наук; 2) відсутністю системності в освіті на всіх її етапах; 3) відсутність цілісності знань у внутрішньому світі людини (окремі елементи знань знаходяться в окремих структурних одиницях досвіду, зв'язки визначаються не вимогами системності, а відчуттями, емоціями, оцінками).

У свою чергу, відсутність цілісності знань знижує ефективність інтелектуальної діяльності (протиріччя окремих знань за конкретними питаннями; утруднення пошуку в пам'яті потрібної інформації та визначення можливості застосування наявної інформації для конкретного випадку).

Поділяючи точку зору В. Кондакова [6], до інтеграції знань включасмо такі процеси: систематизація наявних знань та переосмислення минулого досвіду; отримання нового знання та включення його до системи; планування подальшого процесу отримання знань.

Акцентуємо увагу, що інтеграції знань приділено достатньо уваги, натомість проблема інтеграції знань, практичних умінь та навичок вивчена недостатньо.

Н. Самарук у своїх дослідженнях зверталася до зазначеної теми і під інтеграцією знань та вмінь розуміє взаємопроникнення елементів різних галузей знань, унаслідок чого утворюється комплексна, узагальнена, цілісна система знань та вмінь, яка формує всебічне уявлення про досліджуваний об'єкт. Зауважимо, це щойно не єдина робота, в якій розглядається такий вид інтеграції.

Знання та вміння взаємопов'язані як абстрактне (ідеальне) та конкретне (дія). Людина знає тільки те, що вмє, і навпаки, вміння своєю появою свідчить про набуття певного знання. Доки людина не доведе у процесі діяльності потрібного вміння, не можна казати про наявність у неї цього вміння, отже, і знання. Із зростанням кількості повторення дій, вміння їх виконувати все більше вдосконалюється. Водночас, легкість та швидкість, а також відома своєрідність опанування вмінням виконувати ту чи іншу діяльність залежать від природжених або здобутих якостей особистості, її попереднього досвіду (В. Орлов).

На нашу думку, інтеграції знань, практичних умінь і навичок потрібно приділити більшої уваги у професійній підготовці майбутніх фахівців. Хоча вважається, що комплекс „знання – практичні вміння – навички” – щось єдине, на практиці це виявлялось зовсім не так. У своїй практиці викладачі стикаються з такою проблемою: людина знає правила правопису, вони в нього аж „відскакують від зубів”, а пише з помилками; знає формули скороченого множення, а коли розв'язує приклад, не бачить цієї формули тощо. Отже, на цих простих прикладах можна простежити відсутність зв'язку „знання – практичні вміння”. Про навички годі й казати. Вони здобуваються наполегливою працею, багаторазовим повторенням однієї і тієї самої дії, розв'язан-

ням значної кількості прикладів, на що в особистості, яка навчається, часто не має часу у зв'язку з перевантаженістю програм. Отже, коло замкнулося і ми повернулись до інтеграції знань, що дозволяє їх ущільнити; впровадження загальнонаукових знань, які дозволяють вивчити низку прийомів і далі використовувати їх у всіх ситуаціях професійної підготовки майбутніх фахівців.

Ще складніше справи у професійній підготовці. Загальноосвітні предмети ніяк не хочуть „дружити” з професійними. Теми повторюються в різних предметах, змінюючи позначки. Процес відбору теоретичних знань, необхідних для здобуття певної професійної навички, у студентів відбувається стихійно, тому що вони не уявляють, якого роду знання з окремих дисциплін можуть їм знадобитися. Тому, як вважає О. Новіков, студенти згадують уривчасту, „клаптикообразну” інформацію, або, що часто відбувається, взагалі відмовляються від використання знань теорії і намагаються розв'язати завдання тільки „практичним” шляхом [9, с. 19].

Між тим проблема використання знань у практичній діяльності набагато складніша. Діяльність людини в новій ситуації, коли виникає потреба в застосуванні наявних знань, міститься в активному пізнанні самого об'єкту діяльності, в орієнтуванні, „повертанні” об'єкта з різних боків, в опрацюванні уявлень про нього, виокремленні предмету, мети та засобів особистої діяльності, переформулюванні попередніх завдань, співвідношенні їх із наявною ситуацією в різних площинах, у різноманітних структурах відношень, на різних рівнях спілкування [9, с. 20].

У реальних практичних ситуаціях фахівець має аналізувати та застосовувати у взаємозв'язку багато різнорідних понять, принципів, законів із різних розділів різноманітних галузей знань. Тому застосування теоретичних знань у практичній діяльності – це складний процес пошуку студентами умов, які потрібно врахувати, понять, принципів, законів, які вони мають знати та використовувати. А це можливо лише за умови інтеграції знань, професійних умінь, навичок та досвіду діяльності, під якою ми розуміємо взаємопроникнення елементів різних галузей знань, унаслідок чого утворюється інтегративна система знань, професійних умінь, навичок, якостей, досвіду професійної та соціальної діяльності, що сприяє формуванню компетентності майбутнього фахівця.

Відтак, нами простежено особливості прояву інтеграції у професійній підготовці фахівців. Зазначені напрями інтеграції використовуються під час навчання фахівців у тому чи іншому вигляді, але їх використання не має системності. На нашу думку, урахування зазначених напрямів та засобів інтеграції дозволить суттєво покращити професійну підготовку майбутніх фахівців, зробити її відповідною сучасним умовам, орієнтувати на інтеграцію до світового освітнього простору, водночас, зберігаючи національну систему освіти, яка враховує специфіку держави та накопичений досвід.

Список літератури:

1. Бех В. П. Інформаційна єдність соціальних систем як онтологічна основа сучасного інтеграційного процесу / В. П. Бех // Нова парадигма. - Вип. 65. - Ч. 1. - 2007. - С. 7-32.

2. Бех Ю. В. Багатовимірність методологічних підходів до вивчення соціокультурної інтеграції сучасного соціального світу / Ю. В. Бех // Нова парадигма. - Вип. 65. - Ч. 1. - К., 2007. - С. 132-139.

3. Гризун Л. Е. Дидактичні основи проектування модульної структури навчальної дисципліни на засадах інтеграції наукових знань : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Л. Е. Гризун. — Харків, 2009. — 39 с.

4. Гуревич Р. С. Інтеграція змісту навчання в професійно-технічних закладах як дидактичний еквівалент інтегративних процесів у науці / Р. С. Гуревич, Ю. Г. Ковальов // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету. - 2000. - № 2 - С. 90-95.

5. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи (дидактичні основи): [монографія] / І. М. Козловська ; за ред. С. У. Гончаренка. - Львів : Світ, 1999. - 302 с.

6. Кондаков В. А. Методология интеграции знаний [Электронный ресурс] / В. А. Кондаков // Из материалов „Интеллектуального клуба” Санкт-Петербурга. - Режим доступа : http://www.holos.spb.ru/russian/text/know_intl.htm

7. Кравченко Т. В. Особистість у контексті її соціального розвитку / Т. В. Кравченко // Нові технології навчання. - 2003. - Вип. 35. - С. 95-101.

8. Мирский Э. М. Междисциплинарные исследования и дисциплинарная организация науки / Э. М. Мирский. - М. : Наука, 1980. - 304 с.

9. Новиков А. М. О временной структуре учебного процесса / А. М. Новиков // Специалист. - 2006. - № 4. - С. 6-10.

10. Спиркин А. Г. О взаимосвязи наук в современном естествознании / А. Г. Спиркин, В. С. Тюхтин // Синтез современного научного знания. - М. : Наука, 1973. - С. 60-73.

ОСОБИСТІСНА ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 155.2+153.6+658.45

Ситник С.В.

В статті розглядається особистісна основа взаємодії в управлінській діяльності. Визначаються характерні риси особистості управлінців у залежності від стиля їх взаємодії у професійній діяльності.

Ключові слова: взаємодія, управлінська діяльність, стилі взаємодії, індивідуально-психологічні особливості.

В статье рассматривается личностная основа взаимодействия в управленческой деятельности. Определяются характерные черты личности управленцев в зависимости от стиля их взаимодействия в профессиональной деятельности.

Ключевые слова: взаимодействие, управленческая деятельность, стили взаимодействия, индивидуально-психологические особенности.